

Türkçede [-CIK] Küçültme Biçimbiriminin Biçim-Anlambilimsel İşlevleri Morpho-Semantic Functions of the [-CIK] Diminutive Morpheme in Turkish

Ayşe Eda Gündoğdu¹

Received 10 June 2023

Received in revised form 20 July 2023

Accepted 24 July 2023

APA Citation: Gündoğdu, A. E. (2023). Türkçede [-CIK] küçültme biçimbiriminin biçim-anlambilimsel işlevleri. *Türkçe Uygulamalı Dilbilim Dergisi* 1(1), 59-74.

Özet

Türkçede [-CIK] biçimbirimi genel olarak düzanlamsal ya da değişmeceli anlamsal ekseninde küçültme, sevgi, acıma, eksiltme, sınırlandırma, zayıflatma gibi olumlu ya da olumsuz anlam ezgisine sahip çok çeşitli anlamsal kodlamalarla dilsel düzleme çıkmaktadır. Bu çalışmada söz konusu biçimbirimin çokanlamlılık yaratma eğilimlerini biçimbilim ve anlambilim arakesiti çerçevesinde derlem dilbilimsel bir yöntemle incelemek amaçlanmıştır. Betimsel bir niteliğe sahip bu araştırmanın veri setini Türkçe Ulusal Derlemi 3.0 basit sorgu - standart arama opsiyonu aracılığıyla elde edilmiş bağımlı dizin görünümüleri oluşturmaktadır. Bağımlı dizin kümelerinin oluşturulması sürecinde araştırma konusu biçimbiriminin her bir altbiçimciği için ayrı ayrı düzenli ifade araması gerçekleştirilmiş, elde edilen her bir sonuç listesinden rastgele örnekleme yoluyla 2000'er örnek seçilmiş ve toplam 32.000 satırdan oluşan bir set elde edilmiştir. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Biçimbirimin kodlama görünümüleri incelendiğinde başta adlar olmak üzere sıfat, belirteç, niceleyici, ilgeç gibi çok çeşitli sözcüksel sınıflarla dizgeselleştiği gözlenmektedir. Toplam ve farklı sözcüksel dağılımlar kapsamında biçimbirimin Türkçede terim oluşturma sürecinde çok etkin bir biçimde rol oynadığı; anlam üretme açısından hem sabit hem de değişen uzanımlar oluşturabildiği; İNSAN, HAYVAN, MİKTAR, NESNE, ZAMAN, VÜCUT BÖLÜMÜ gibi çok farklı anlamsal ulamlar kapsamında değerlendirilebilecek öğeler üzerine eklenebildiği ve küçültme, sevgi, acıma vb. uzanımlarının ulamlara göre şekillendiği elde edilen önemli sonuçlar arasındadır.

Anahtar Sözcükler: [-CIK] biçimbirimi; biçim-anlambilim; derlem.

Abstract

In Turkish, the [-CIK] diminutive morpheme generally emerges on the linguistic plane with a wide variety of semantic aspects with positive or negative discourse prosody such as reduction, love, pity, reduction, limitation, weakening in the denotative or figurative semantic axis. In this study, it is aimed to examine the polysemy creation tendencies of the morpheme with a corpus linguistic method within the framework of the intersection of morphology and semantics. The data set of this descriptive study consists of concordance views obtained through the Turkish National Corpus 3.0 simple query - standard search option. In the process of creating the concordance sets, a separate regular expression search was carried out for each allomorph of the morpheme, 2000 samples were selected from each result list by random sampling, and a set consisting of a total of 32,000 lines was obtained. The obtained lines were analyzed by content analysis method. When the semantic aspects of the morpheme are examined, it is observed that it is systematized with various lexical classes such as adjectives, adverbs, quantifiers, prepositions, especially nouns. It has been observed that the morpheme plays a very active role in the term formation process in Turkish within the scope of total and different lexical distributions, and it can create both fixed and changing extensions in the meaning-making process. In addition, it has been concluded that elements that can be evaluated within the scope of very different semantic categories such as

¹Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Dilbilimi Bölümü, Konya-Türkiye, adagundogdu@gmail.com. 0000-0002-9074-7903.

HUMAN, ANIMAL, QUANTITY, OBJECT, TIME, BODY PART can be added on and their extensions such as reduction, love, pity are shaped according to the categories.

Keywords: [-CIK] morpheme; morpho-semantic; corpus.

1. Giriş

Genel bir terim olarak küçültme (ing. diminutive) biçim-anlambilim ekseninde, düzanlamsal ya da değişmeceli anlamsal olarak azaltma, eksiltme, zayıflatma, sevgi, acıma gibi çok çeşitli kavramlaştırmaların düzenlenmesinde kullanılan bir stratejidir. Dilbilgisindeki büyültme (ing. augmentative) yapılarının tam karşısında duran ve genellikle dillerde sonekleme biçimiyle gerçekleştirilen küçültmeler her ne kadar düzanlamıyla türünün küçüğü ifadesini taşıyan yapılar olsa da çelişkili bir şekilde hem sevgi gösterimi hem de küçümseme duyguları için de kullanılabilir (Strang, 1968; Crystal, 2008). Örneğin, İngilizcede küçültme kodlayan biçimbirim -ling, duck (tr. ördek) sözcüğüne eklenerek duckling (tr. küçük ördek) olarak gerçek anlamıyla türünün küçüğünü temsil etmektedir. Ancak, söz konusu biçimbirimin dear (tr. canım) sözcüğüne eklenmesiyle oluşturulan darling (tr. tatlım/güzelim) yapısı sevgi/yakınlık anlamı, prince (tr. prens) sözcüğüne eklenmesiyle oluşturulan princeling (tr. küçük prens/bey) yapısı ise küçümseme anlamı taşımaktadır (Strang, 1968: 138). Biçim-anlambilimsel eksende incelendiğinde, her ne kadar küçültme yapılarıyla en yaygın kullanılan sözcük türü adlar olsa da çeşitli dillerde sıfat, belirteç, eylem gibi sözcük türleriyle de küçültme kodlamaları gerçekleştirilmektedir. Söz konusu yapıların çeşitli dillerdeki farklı dilbilgisel sınıf örnekleri şu şekildedir (Schneider, 2003: 5-6):

Tablo 1. Farklı Dillerde Küçültme Görünümleri

Dil	Dilsel Örnek	Kurulum
İtalyanca	a. giallo (sarı) > giallino (sarımtrak)	(sıfat + küçültme)
	b. giocare (oyna-) > giocherellare (oyna.KÇLT)	(eylem + küçültme)
Lehçe	c. szybko (hızlı) > szybciutko (hızlıca)	(belirteç + küçültme)
Almanca	d. du (sen) > duchen (sen.KÇLT)	(adıl + küçültme)

Küçültme yapılarının sonekleme sürecindeki üretkenliği açısından sözcük sınıflarına göre bir farklılık gözlenmekte, işlev sözcüklerinden ziyade daha çok içerik sözcükleriyle dizgeselleşmektedir. Adcıl sözcük türlerinin eylemcil sözcük türlerine göre daha üretken dilsel birimler olması, benzer şekilde adcıl sözcük türlerinde ad ve sıfatların küçültme yapılarıyla daha yaygın olarak kullanılmasını sağlamaktadır. Küçültmeler dillerde büyük oranda tipik olarak türetimsel sonekler aracılığıyla kodlansa da yapısal görünümleri farklı dillerde, küçültme yapılanmalarının da farklılaşabileceği gözlenmektedir. Genel bir değerlendirmeye biresimsel (ing. synthetic) ve çözümsel (ing. analytic) olmak üzere iki şekilde gerçekleştirilen küçültme kodlamalarında birleşimsel yapılanmalar çeşitli biçimbilimsel süreçler aracılığıyla gerçekleşirken çözümsel yapılanmalar ise bir sıfatçıl birim ile bir adın birleşimi ile oluşan yapıları kapsamaktadır. Küçültmelerin biresimsel yapılanmaları türetimsel önekler, çekim ekleri, yineleme, birleştirme, sözcük kırılımı ve sonekler aracılığıyla gerçekleşirken çözümsel yapılanmalar ise küçük, ufak gibi bir anlam

taşıyan bir sıfat ile bir adın birleşimi ile oluşan yapıları kapsamaktadır. Bazı görüşler tarafından çözümsel yapılar küçültme yapılanmalarına dahil edilmese de özellikle sözcük oluşturma sürecinde eklemleme stratejilerinden çok birliktelik, eşdizimlilik, dönüştürme gibi araçların tercih edildiği dillerde küçültme yapıları için çözümsel yapılar daha sık kullanılabilir (Schneider, 2003; Gorzycka, 2020). Küçültme kodlamalarının anlambilimsel işlevleri kapsamlı olarak incelediğinde yelpazenin çok geniş olduğunu söylemek mümkündür. Sarı (2020) küçültme işaretleyicilerinin işlevlerini dil içi (temel) birincil işlevler, pragmatik üst (ikincil) işlev kategorileri, hitap ve seslenmeye yönelik üst-dil işlevleri olmak üzere üç sınıfta değerlendirmektedir. Buna göre fiziksel küçüklük bildirme, yaklaşıklık, az miktarda yoğunluk/azlık bildirme ve pekiştirme/kuvvetlendirme işlevleri ilk sınıfta yer almaktadır. İkinci sınıfta ise sevgi, yakınlık, aidiyet, saygı; acıma, merhamet ve şefkat; istek, rica ve emir hafifletme/yumuşatma; kibirden kaçınma/tevazu, nezaket; güzel adlandırma, olumsuz yargıdan/durumdan kaçınma; küçümseme, değersizleştirme, aşağılama, alay, kinaye kodlamaları yer alırken son sınıfta ise doğrudan hitaba yönelik kodlamalar yer almaktadır.

Türkçede küçültme kodlamaları diğer dillerde de küçültme yapılanması oluşturan en yaygın birimler olan sonekler aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. [-CAK], [-CAgIz], [-CIK], [-(A/I)CIk] sonekleri Türkçede küçültme için kullanılan eklerin en başat olanlarıdır (Göksel ve Kerslake, 2005: 58). İlgili alanyazın incelendiğinde Türkçede küçültme soneklerinin sevgi, şefkat, acıma kodlama gibi çeşitli anlambilimsel işlevlerinin yanı sıra arpacık, bademcik gibi sözcük türetimi bağlamında biçimbilimsel işlevlerinin de öne çıktığı vurgulanmaktadır (Banguoğlu, 1990; Kornfilt, 1997; Ediskun, 1999; Göksel ve Kerslake, 2005; Hengirmen, 2006; Korkmaz, 2009; Ketrez, 2012; Göksel ve Kerslake, 2011). Biçimbilimsel bağlamda değerlendirildiğinde araştırma konusu [-CIK] biçimbiriminin büyük oranda adıl ve sıfatıl birimlerle yapıldığı gözlenmektedir. Bu biçimbilimsel yapılanmanın anlamsal uzanımları fiziksel küçültme gibi somut bir düzlemde başlamakta, çeşitli tutumsal kodlamaların gerçekleştiği çok çeşitli soyut düzlemlere doğru ilerlemektedir (Göksel ve Kerslake, 2005: 58). Bu çalışmada Türkçede [-CIK] küçültme biçimbiriminin biçim-anlambilimsel düzlemdeki görünümünü derlem temelli bir perspektifle ortaya koymak amaçlanmaktadır.

2. Yöntem

Araştırma betimsel modelde tasarlanmıştır. Betimsel çalışmalarda elde edilen verilerde neden-sonuç ya da etki ölçümü yapılmamakla birlikte dağılımın nasıl olduğuna dair yüzde ve sıklık analizleri üzerinden çıkarımlar gerçekleştirilmektedir. Erkuş (2009) betimsel çalışmaların, bilimin betimleme amacına hizmet etmekle birlikte, aynı zamanda kendinden sonraki çalışmalar için denence üretmeye yönelik öngörü sağladıklarını belirtmektedir. Araştırmanın veriseti Türkçe Ulusal Derlem 3.0 basit sorgu - standart arama opsiyonu aracılığıyla elde edilmiş 32.000 bağımlı dizin görünümünden oluşturmaktadır. Bağımlı dizin kümelerinin oluşturulmasında [-CIK] biçimbiriminin her bir altbiçimciği için düzenli ifade aramaları yapılmış ve elde edilen her bir sonuç listesinden rastgele örnekleme yoluyla

2000'er örnek seçilmiştir. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. İçerik analizi sözel, yazılı ve diğer materyallerin içerdiği mesajı, anlam ve/veya dilbilgisi açısından nesnel ve sistematik olarak sınıflandırma, sayılara dönüştürme ve çıkarımda bulunma yoluyla sosyal gerçeği araştıran bilimsel bir yaklaşımdır (Tavşancıl ve Aslan, 2001: 22). Verilerin çözümlenme sürecinde Gökçe'den (2006) düzenlenerek alıntılanan akış planı kullanılmıştır:

- a. Amacın Belirlenmesi: Araştırmanın amacı [-CIK] biçimbiriminin biçim-anlambilimsel işlevlerini çokanlamlılık düzleminde ortaya koymak olarak belirlenmiştir.
- b. Varsayım Oluşturma: Söz konusu biçimbirimin farklı dilbilgisel sözcük sınıflarına eklenebilmesi ve farklı anlamsal uzanımlar üretebilmesi, araştırmanın varsayımı olarak kabul edilmektedir.
- c. Kategori Sisteminin ve Kodlama Kurallarının Oluşturulması: Verilerin çözümlenmesinde temel kategori sistemi sözcük sınıflarıdır. Bu kategoriler de kendi içerisinde uygun veri setleri üzerinden ilk olarak sabit uzanımlar ve değişen uzanımlar; ikinci olarak anlamsal ulamlar ve son olarak bu ulamlardaki sevgi, acıma, küçültme vb. kodlamaları açısından çözümlenmiştir.
- d. Verilerin Kodlanması: Veriler MS Excel çalışma kitapları üzerinden kategori sistemi ve kodlama kurallarına göre kodlanmıştır. 32.000 satırlık çalışma kitaplarında [-CIK] biçimbirimi soneklenmesine uğrayan yapılar, diğer yapılardan ayrıştırılmıştır.
- e. Yorumlama: Kodlama sonrası elde edilen bulgular niceliksel ve niteliksel açıdan değerlendirilmiş ve [-CIK] biçimbiriminin küçültme kodlaması eğilimleri somut olarak ortaya konmuştur.

3. Bulgular

Veriseti aracılığıyla [-CIK] biçimbiriminin kodlama görünümüleri incelendiğinde başta adlar olmak üzere farklı sözcüksel sınıflardan sözcüklerle dilsel düzleme çıktığı gözlenmektedir. Tablo 2'de dilbilgisel sözcük sınıfları düzleminde farklı sözcük ve toplam sözcük sayıları yer almaktadır.

Tablo 2. Kodlamaların sözcük sınıfları kapsamında niceliksel görünümüleri

Sözcük Türü	fss (f)	fss (%)	tss (f)	fss (%)
ad	12.111	81,5	315	81,2
sıfat	1680	11,3	32	8,2
niceleyici	609	4,1	14	3,6
adıl	218	1,5	7	1,8
belirteç	147	1	17	4,4
bağlaç	48	0,3	2	0,5
ilgeç	47	0,3	1	0,3
Toplam	14.860	100	388	100

Tablo 2 incelendiğinde verisetinde [-CIK] biçimbiriminin 14.860 toplam, 388 farklı sözcükle kullanıldığı görülmektedir. Bulgular hem farklı sözcük sayısı hem de toplam sözcük sayısı

açısından değerlendirildiğinde araştırma konusu biçimbirimin büyük oranda içerik sözcüklerine, özellikle adlara sonekleme yoluyla eklendiğini söylemek mümkündür. Veri çözümleme sürecinde sözcük türleri kodlanırken dikkat çeken bulgulardan birisi bağımlı dizinlerde bir sözcüğün farklı sözcük sınıfları içerisinde değerlendirilebilmesidir.

(1) Zerrecik bir suçum yok... [W-DA16B2A-0863-1472]

(2) Osman Hoca, termometre ibresinin tavana vurduğu odasında, fırça bıyığının arasına saklanmış ter zerreciklerini sol eliyle silerken, verdiğim dilekçeye göz gezdirmeye başladı. [W-WH13E1C-4881-1427]

(3) Öte yandan, atomun taneciklerinin bulunduğu daha minik zerrecikler keşfedildikçe madde diye bir şeyin olmadığı, maddenin engin boşluğunu oluşturan تنها atomların tuğla taşlarının "kuant", "fotön" vb dediğimiz yer kaplamayan boyutsuz şeylerden ibaret olduğu görüldü. [W-NE39E1B-3033-22]

Örnekler incelendiğinde zerrecik ögesinin ilk gösterimde sıfat olarak iki ve üçüncü gösterimlerde ise ad olarak kullanıldığı gözlenmektedir. Bu açıdan, sözcüğün bağlamını görmeden dilbilgisel sınıf kodlaması yapmak her zaman doğru sonuçlar vermeyecektir. Ayrıca örneklerde, aynı sözcük sınıfı kapsamında değerlendirilen ögelerin farklı anlambilimsel nitelikleri olduğu da göze çarpan diğer bir eğilimdir. Bu bağlamda Örnek 2'de ad türünden sözcük genel dil kullanımı kapsamında değerlendirilirken, Örnek 3'te zerrecik sözcüğünün terim özelliği taşıdığı görülmektedir. Aynı eğilim paketçik, iplikçik, evcik gibi ögeler için de geçerlidir.

(4) Bizdeki, yolculuk için hazırlanmış nane şekeri paketçikleri gibi ufak ufak paketler halinde, cinsine göre yığılmış bir sürü şeker var minik dükkânın girişinde, solda. [W-SE39C3A-0543-113]

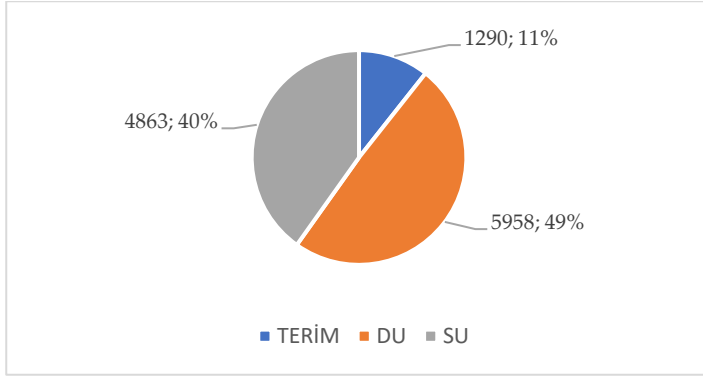
(5) Bohr'un paketçik kuramı çerçevesinde değindiğimiz üzre; çekirdek çevresinde dolanan elektronlar ışına yoluyla yani ışık yayarak enerji kaybedip daha küçük yarıçaplı yörüngelere düşerler. [W-TB04A4A-1898-709]

3.1. Adlara ilişkin bulgular

[-CIK] biçimbiriminin ad kodlamalarında üç tipik biçim-anlambilimsel eğilimle karşılaşılacaktır: İlk olarak biçimbirimin terim özelliği olan sözcükler türetme açısından son derece işlevsel olduğu gözlenmektedir². İkinci eğilim olarak biçimbirim belirli bir tabana eklenip yeni uzanımına sahip sözcükler türetmektedir. Son olarak ise tabanın uzanımını değiştirmeden sözcüğe acıma, sevgi, daraltma, küçültme gibi işlevler kazandırmaktadır. Grafik 1'de sözü edilen biçim-anlambilimsel eğilimlerin niceliksel görünüşleri yer almaktadır.

Grafik 1. Ad kodlamalarında biçim-anlambilimsel eğilimler

² TUD 3.0 kontrol edilmiş, bilgi verici metin kapsamında yer alan ögeler terim olarak işaretlenmiştir. Terim sözlüğü kontrol edilmiştir.

Grafik 1 incelendiğinde biçimbirimin değişen uzanımlar oluşturma eğiliminin diğerlerinden daha güçlü olduğu gözlenmektedir. Ad kodlamalarında ikinci sıklıkta sabit uzanım oluşturma ve son olarak da terim oluşturma süreçleriyle karşılaşılmaktadır. [-CIK] biçimbiriminin değişen uzanım kodlamaları Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. [-CIK] Biçimbirimi Ad Kodlamaları: Değişen Uzanımlar³

Ulam	Ulam İçi Öğe	f (t)	f (f)
DİLSEL YAPILANMA	sözcük (4917), cümlecik (40), tümcecik (5).	4962	4
ETKİNLİK-HAREKET	öpücük (219), gülücük (132), ikircik (21).	372	3
NESNE	kitapçık (113), dipçik (83), bağçık (21), arpacık (8), maymuncuk (5), kurbağacık (1).	231	6
İNSAN	Mehmetçik (195).	195	1
HAYVAN	yusuçuk (32), sığırcık (31), kılçık (19), gelincik (12), tatarcık (5), elcık (2).	101	6
BİTKİ	gelincik (59), tomurcuk (17), kızılçık (13), kılçık (1).	90	4
DOĞAL OLUŞUM	pamukçuk (4), baloncuk (3)	7	2
Toplam		5958	26

Tablo 4'te biçimbirimin sabit uzanımlar çerçevesindeki eklenme görünümleri yer almaktadır.

Tablo 4. [-CIK] Biçimbirimi Ad Kodlamaları: Sabit Uzanımlar

Ulam	Ulam İçi Öğe	f (t)	f (f)
İNSAN + [-CIK] +[İYE]	[özel ad] (1872), baba (630), anne (422), ana (246), karı (125), teyze (68), [özel ad] hanım (57), dede (50), anneanne (42), [özel ad] bey (33), abla (33), koca (33), usta (29), yavru (21), abi (20), babaanne (19), efendi (19), ağabey (18), dayı (18), amca (17), hala (17), beyefendi (12), nine (12), ağa (10), dadı (9), evlat (8), beybaba (7), büyükbaba (7), evlat (7), yenge (7), kaynana (6), kardeş (6), madam (6), büyükanne (5), torun (5), dadı (4), bebecik (3), canım (3), paşa (3), tonton (3), enişte (2), kardeş (2), nene (2), kaptan (1).	3919	44
HAYVAN	ayıcık (37), kedicik (37), hayvancık (21), köpekçik (10), sıpacık (9), eşekçik (6), kuşçuk (6), kelebekçik (5), köpecik (5), danacık (3), farecik (3), kuzucuk (3), serçecik (3), sinekçik (3), balıkçık (2), havhavicik (2),	173	33

³ Değişen uzanımlara ilişkin öğelerin belirlenmesinde başta Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük olmak üzere terim sözlüklerinde maddebaşı olma özelliği taşıma ölçütünden yararlanılmıştır.

	kozacık (2), aslancık (1), civcivcik (1), domuzcuk (1), enikçik (1), gorilcik (1), güvercincik (1), itçik (1), kaplumbağacık (1), keçicik (1), koyuncuk (1), köpekçik (1), leylekçik (1), tavukçuk (1), tekircik (1), üveyikçik (1), yengeççik (1),		
NESNE	heykelcik (101), kutucuk (11), paketçik (6), kesecik (5), sepetçik (5), şişecik (5), küpçük (3), topçuk (3), torbacık (3), aletçik (2), deftercik (2), kağıtçik (2), kutucuk (2), sayfacak (2), anahtarcık (1), borucuk (1), çantacık (1), fıçıcık (1), iplikçik (1), nalçacık (1), plakacık (1), poşetçik (1), püskülcük (1), sopacık (1), tabutçuk (1), tekerlekçik (1), tüpçük (1).	165	27
İNSAN + [-CIK]	[özel ad] (48), insancık (19), zavalıcık (15), ihtiyarcık (8), annecik (7), adamcık (6), dedecik (5), grupçuk (5), babacık (4), oğlancık (4), abicik (3), anacık (3), bebekik (3), evlatçık (3), kadıncık (3), karıcık (3), yıldızcık (3), aparatçik (2), aydıncık (2), ninecik (2), ağacık (1), cadıcık (1), canımcık (1), canlıcık (1), dayıcık (1), hanımcık (1), imamcık (1), kardeşçik (1), padişahçık (1), pericik (1), prensesçik (1), teyzecik (1), yazarcık (1).	161	33
DOĞAL ÇEVRE	adacık (55), tepecik (45), gölcük (16), bulutçuk (5), derecik (5), kayacık (3), ovacık (3), çukurcuk (1), dağcık (1), vadıcık (1).	135	10
[N] +MİKTAR/BİRİM ⁴	kerecik (20), zerrecik (9), tanecik (6), damlacık (3), defacık (3), demetçik (3), kadehçik (3), kezcik (3), lokmacık (3), çimdikçik (2), kilocuk (2), nebzecik (2), parçacık (2), tutamcık (2), gıdımcık (1), kaloricik (1), sıracık (1).	66	17
YÖNETİM	devletçik (56), ulusçuk (2), hükümetçik (1), siyasetçik (1).	60	4
YER	köşecik (12), evcik (8), kıyıcık (8), odacık (5), bahçecik (3), kulübecik (2), pencerecik (2), müzecik (1).	41	8
VÜCUT BÖLÜMÜ	yürecik (22), kafacık (7), göbecik (4), gübecik (1).	34	4
ZAMAN	saatçik (13), dakikacık (5), senecik (3), aycık (2), haftacık (2), vakitçik (1).	26	6
BİTKİ	arpacık (8), ağaççık (3), bitkicik (3), dalcık (3), fidecik (3), yapracık (3), kabakçık (1).	24	7
EKONOMİ	paracık (5), dolarcık (4), liracık (3), milyarcık (3), akçecik (2), dölercik (1), karcık (1), servetçik (1).	20	8
DİLSEL YAPILANMA	öykücük (6), kelimecik (4), hikayecik (3), satırcık (2), habercik (1), örnekçik (1).	17	6
GÖRSEL ALGI	noktacık (8), lekecik (4), benekçik (2), çizgicik (1), dairecik (1).	16	5
ETKİNLİK-DURUM	olaycık (2), bayramcık (1), depremcik (1), müdahalecik (1), tekmeçik (1).	6	5
Toplam		4863	217

⁴ Ulam içi ögeler mutlaka bir niceleyici ile dilsel düzleme çıkmaktadır. Bu bağlamda niceleyiciler N biçiminde kodlanmıştır.

Tablo 4 incelendiğinde biçimbirimin 15 farklı anlamsal ulam kapsamındaki sözcüklere eklendiği gözlenmektedir. Bu açıdan, sabit uzanım oluşturma sürecinde son derece işlevsel bir rol oynadığı söylenebilir.

Tablo 5'te biçimbirimin terimsel üretim eğilimlerine ilişkin niteliksel ve niceliksel bulgular yer almaktadır.

Tablo 5. [-CIK] Biçimbirimi ad kodlamaları: Terimsel üretimler

Terim	f (t)	f (f)
parçacık (352), iplikçik (185), tanecik (167), damlacık (96), kabarcık (64), kurtçuk (39), tomurcuk (32), bademcik (31), ipçik (28), elmacık (21), odacık (17), beyincik (15), paketçik (15), kapakçık (14), kılçık (14), karıncık (11), evcik (10), cisimcik (9), kürecik (9), köprücük (8), tüycük (8), kesecik (7), noktacı (7), yumrucuk (7), kanalcık (6), kanatçık (6), kulakçık (6), baloncuk (5), içcik (5), pıhtıcık (5), brahtecik (4), çubukçuk (4), dalgacı (4), damarcık (4), danecik (4), kemikçik (4), roketçik (4), Artercik (3), dişicik (3), levhacı (3), lifçik (3), nanoparçacık (3), soğancık (3), başakçık (2), başçık (2), bezecik (2), bölmecik (2), çekincik (2), çekirdekçik (2), dalcık (2), dilcik (2), dilgicik (2), eksicik (2), kızamıkçık (2), özdecik (2), yaprakçık (2), yastıkçık (2), yıldızcık (2), zerrecik (2), boyuncuk (1), çiçekçik (1), demetçik (1), düğümcük (1), iğnecik (1), kirışçık (1), kuyrukçuk (1), locacı (1), lopçuk (1), meyvecik (1), sürgüncük (1), trompçuk (1), yumurtacı (1).	1290	72

Terimler, belli bir konu alanında özel bir anlamı olan ve genel dildeki çokanlamlılığa karşın tekanlamlılığa yöneliş gösteren, uzmanlık alanındaki konuların düzenlenmesinde bilginin biçimlendirilmesinde, ona ulaşılmasında ve uzmanlar arasında etkin bir bildirişimde büyük önem taşıyan sözcükler olarak değerlendirilmektedir (Vardar, 2007; İmer vd. 2011). Tablo 5 incelendiğinde [-CIK] biçimbiriminin özellikle fen bilimleri ve sağlık bilimleri alanları kapsamındaki terimlerim üretimi açısından son derece işlevsel olduğu söylenebilir.

3.2. Sıfatlara İlişkin Bulgular

[-CIK] biçimbiriminin sıfat kodlamaları incelendiğinde türetimsel boyutu güçlü olan değişen uzanımlar ve türetimsellik açısından daha sınırlı olan sabit uzanımlarla karşılaşmaktadır. Tablo 6'da söz konusu kodlamalara yer verilmektedir.

Tablo 6. [-CIK] Biçimbirimi sıfat kodlamaları: Değişen uzanımlar

Sıfat	f (t)	f (f)
kıvrıcık (72), yapmacık (66), buldumcuk (1).	139	3

Tablo 7'de sabit uzanımlara ilişkin niceliksel ve niteliksel bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 7. [-CIK] Biçimbirimi sıfat kodlamaları: Sabit uzanımlar

Sıfat	f (t)	f (f)
küçücük (541), incecik (201), gencecik (127), ufacı (114), minicik (113), daracı (104), kısacı (99), yumuşacı (81), sıscacı (73), minnacık (32), tazecik (10), körpecik (7), sıskacı (5), alçacı (3), dapdaracı (3), güccük (3), miniminnacı (3), sımsıscacı (3), ufacıcık (3), güncük (2), ipincecik (2), küçümencik (2), pembecik (2), yuvarlacık (2), zerrecik (2), büyücük (1), ılıcı (1), küççük (1), tombalacı (1).	1541	29

Tablo 7 incelendiğinde küçücük, incecik, gencecik, ufacık, minicik öğelerinin sabit uzanımlar kapsamında ön plana çıktığı gözlenmektedir.

3.3. Niceleyicilere İlişkin Bulgular

[-CIK] Biçimbiriminin diğer bir sonekleme görünümü de niceleyiciler üzerinden izlenebilmektedir. Tablo 8’de biçimbirimin niceleyici kodlamalarına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 8. [-CIK] Biçimbirimi niceleyici kodlamaları

Niceleyici	f (t)	f (f)
biricik (226), azıcık (177), birazcık (137), bir tanecik (31), azcık (14), buncacık (6), accık (5), şuncacık (5), acıcık (2), bitanecik (2), acık (1), biricik (1), oncacık (1), şuncacık (1).	609	14

Tablo 8 incelendiğinde biricik, azıcık, birazcık niceleyicilerinin sıklık açısından ön plana çıktığı gözlenmektedir.

3.4. Adılara ilişkin bulgular

Biçimbirimin adılar üzerinde gerçekleştirdiği kodlamalar incelendiğinde taban sözcüğün çağrışım alanına bağlı olarak yaklaşıklık, az miktarda yoğunluk/azlık bildirme ve pekiştirme/kuvvetlendirme işlevlerine sahip olduğu gözlenmektedir. Tablo 9’da [-CIK] biçimbiriminin adıl kodlamalarına ilişkin niceliksel ve niteliksel bulgulara yer verilmektedir.

Tablo 9. [-CIK] Biçimbirimi adıl kodlamaları

Adıl	f (t)	f (f)
oracık (122), kimsecik(ler) (55), şuracık (31), hepıcik (6), buracık (2), bencik (1), hepücük (1).	218	7

3.5. Belirteçlere ilişkin bulgular

[-CIK] biçimbirimi belirteç kodlamaları incelendiğinde taban sözcüğe bağlı olarak değişen uzanım ve sabit uzanımlarla karşılaşılmaktadır. Tablo 10’da değişen uzanımlara ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 10. [-CIK] Biçimbirimi Belirteç Kodlamaları: Değişen Uzanımlar

Belirteç	f (t)	f (f)
yalancıkta (12), şakacıktan (11), mahsusçuktan (2).	25	3

Biçimbirimin belirteç kodlamaları çerçevesinde sabit uzanımlarına ilişkin bulgulara Tablo 11’de yer verilmiştir.

Tablo 11. [-CIK] Biçimbirimi belirteç kodlamaları: sabit uzanımlar

Belirteç	f (t)	f (f)
hemencecik (42), sıcacık (34), azıcık (12), birazcık (12), kısacık (7), usulcacık (6), çabucacık (2), yavaşcacık (2), ıccık (1), ıccık (1), rahatcacık (1), sımsıcacık (1), şimdıcık (1).	122	14

4. Tartışma ve Sonuç

Biçimbirimin ad kodlamaları değişen uzanımlar kapsamında değerlendirildiğinde ögelerin yedi farklı anlamsal ulam üzerinden çeşitlendiği gözlenmektedir. Ulam içi ögeler farklı sözcük sayıları açısından çok çeşitlilik göstermese dahi toplam kullanım sıklığı açısından dikkat çekici bir dağılım sergilemektedir. Özellikle sözcük, öpücük, gülücük, kitapçık, Mehmetçik sözcüklerinin dilde yaygınlığının yüksek olduğu gözlenmektedir. Bu tür değişimlerde yeni sözcük, sözlükte maddebaşı olma yetisi de kazanmaktadır.

(6) Kendisinin de ne anlama geldiğini bilmediği bir sözcük dökülüvermişti Orçun'un dudaklarından. [W-PA16B4A-0746-2441]

(7) Sonra tekrar açtı ve Oğuz'un dudaklarına ufak ufak öpücükler kondurmaya başladı. [W-DA16B3A-1494-834]

(8) Fakat sonra, solmuş, eski üniformalarının içinde boz renkli yorgun Mehmetçiklerin, Kadifekale'ye Türk Bayrağını diktiğini gördüm. [W-MA16B3A-0039-1532]

Özellikle İNSAN, HAYVAN ve NESNE ulamlarına ilişkin ögelerle dilsel düzleme çıkan [-CIK] biçimbiriminin işlevleri ulamlara göre farklılaşmaktadır. Dilsel yapılanmalar İNSAN ulamı çerçevesinde değerlendirildiğinde iki farklı biçim-anlambilimsel eğilimden söz etmek mümkündür. İlk gösterimde İNSAN ulamından bir ögeye araştırma konusu biçimbirimin yanı sıra iyelik kodlaması da eklenmektedir. Bu tür kodlamalarda hitap üst-dil işleviyle birlikte sevgi, saygı, yakınlık gibi pragmatik işlevlere rastlanmaktadır. Aynı ulamdaki ikinci bir kodlama eğilimi ise ulam içi ögeye yalnızca [-CIK] biçimbiriminin eklenmesidir. Bu yapılanmalarda sevgi, yakınlık, sevimlilik gibi anlam ezgisi olumlu olan kodlamaların yanı sıra alay, küçümseme gibi olumsuz ezgiye sahip sözcükler de üretilmektedir.

(9) Sen gideli, tek tesellim, senin kokunu, sıcaklığını bana getiren bu kırmızı tişört babacığım... [W-TG09C2A-1174-1081]

(10) Onun için Serracığım, iyi yaptın derken, bunu teselli olsun diye değil, yürekte inanarak söylüyorum. [W-QA16B4A-0299-1174]

(11) Omzuma kafasını koyup uyudu Serkancık. [W-SI45F1D-4710-1745]

(12) O halde horlanmayı, dışlanmayı, "aydıncık", "aydın bozuntusu", "aydın taslağı" gibi sıfatlarla anılmayı ve sunulmayı hak eder. [W-SH39C0A-0142-1795]

Araştırma konusu biçimbirim ekseninde HAYVAN ulamı incelendiğinde fiziksel-yaşaya dayalı küçüklük bildirme gibi birincil işlevin yanı sıra sevimli hale getirme ve acıma gibi pragmatik işlevlere ilişkin kodlamaların gerçekleştiği gözlenmektedir. Ayrıca bağımlı dizinler incelendiğinde söz konusu ulam içerisindeki bazı kodlamaların İNSAN ulamından bir ögeye gönderimde bulunduğu da elde edilen diğer bir bulgudur.

(13) Bilmediği sokaklardaki güneş, yeşil bahçeleri ile esrarlı büyük konakların aralarından görünüp kaybolan deniz ve yalvararak gözlerine bakan garip kedicik. [W-OA16B1A-0509-1020]

(14) Yine de sokakta bulduğum yavru kedicikleri, birkaç saatliğine de olsa, eve getirip misafir etmekten geri kalmazdım. [W-GI09C4A-1342-728]

(15) Şimdi bak, kedicik, gerçekte kurgunun karışması konusunda çok çarpıcı bir örnek var; Asmalı Konak'ta rol gereği başrolü oynayan sanatçının yüzü yanıyor ve yine rol gereği malzemeler hazırlıyorlar. [W-SI22C0A-0272-684]

[-CIK] biçimbiriminin diğer ulamlardaki görünüşleri incelendiğinde NESNE, DOĞAL ÇEVRE, YER, BİTKİ ve GÖRSEL ALGI ulamlarında fiziksel küçüklük; [N] +MİKTAR/BİRİM ve ZAMAN ulamlarında yoğunluk/azlık bildirme, VÜCUT BÖLÜMÜ ulamında ise sevgi, acıma kodlamalarıyla karşılaşılmaktadır. Ayrıca YÖNETİM, EKONOMİ ve ETKİNLİK-DURUM ulamlarındaki yapılanmaların dikkate değer bir bölümünde biçimbirimin ironi ya da alay kodlaması sağladığı gözlenmektedir.

(16) "Sayın IMF, bize 10 milyarlık borç verir mi acaba?"... [W-OF10E1B-3063-1739]

(17) Sizin o paracıklarınızın sesine karşı sağırlaşan gönlümün gücünü gözlerime kattım da şu kulübenin güzelliğini ancak görebildim. [W-VA14B1A-3373-1968]

Biçimbirimin terim türetimi koşulları incelendiğinde bademcik, iplikçik, evcik, yastıkçık örneklerinde olduğu gibi büyük oranda benzetme yoluyla bir anlam alanı oluşturulduğu gözlenmektedir. Ayrıca daha sınırlı bir biçimde artercik, bezecik yapılanmalarında olduğu gibi belirli bir ögenin fiziksel anlamda daha küçük versiyonunu ifade etmek için de [-CIK] biçimbiriminin kullanıldığı gözlenmektedir.

(18) Ağızda, yutağın her iki yanındaki beden büyüklüğündeki lenf bezlerine bademcik, iltihaplanmasına da tonsillit denir. [W-RC01A2A-1353-2461]

(19) Mesela fındık, ceviz, kestane, pekan cevizi gibi meyve türleri hem tek evcikli ve hem de heterodikogamdırlar. [W-OB04A1B-4231-2387]

(20) Öte yandan, atomun taneciklerinin bulunduğu daha minik zerrecikler keşfedildikçe madde diye bir şeyin olmadığı, maddenin engin boşluğunu oluşturan tenha atomların tuğla taşlarının "kuant", "fotön" vb dediğimiz yer kaplamayan boyutsuz şeylerden ibaret olduğu görüldü. [W-NE39E1B-3033-22]

[-CIK] biçimbirimi tıpkı adlarda olduğu gibi sıfatlarda da değişen uzanımlar kapsamındaki ögeler yeni bir anlam alanı ve maddebaşı yaratma eğilimindedir. Tabanın uzanımıyla doğrudan eşleşmeyen değişen uzanım görünüşleri farklı sözcük sayısı açısından sınırlı olsa da kullanımsal sıklığının yüksek olduğu gözlenmektedir.

(21) Kiraz'a kapı açan, esmer, kıvrıkcık saçlı genç, ayakta duruyordu. [W-EA16B4A-0489-1518]

(22) Wang Yu, harikulade yapmacık gülüşüyle içeri girip bir kahvaltı tepsisini başucuma bıraktıktan sonra, dimdik sırtıyla önümden geçip odamın ağır kadife perdelerini açtı. [W-DA16B2A-0032-305]

Biçimbiriminin sıfat soneklemesi kapsamında sabit uzanımlar incelendiğinde taban görevindeki sıfatın işlemi daha baskın hale getirme, beğeni, güçlendirme gibi kodlamalarla karşılaşılmaktadır. Biçimbiriminin fiziksel küçüklük bildirme, yaklaşıklık, az miktarda yoğunluk/azlık bildirme ve pekiştirme/kuvvetlendirme gibi temel işlevlerinin sıfat kodlamalarında dikkate değer bir rolü olduğu söylenebilir. Ayrıca [-CIK] biçimbiriminin güccük, ufacıık, küççük örneklerinde olduğu gibi ölçünlü dilden uzaklaşan ve konuşma diline yaklaşan sözcükler üzerine de eklenebildiği diğer bir önemli bulgu olarak değerlendirilmektedir.

(23) Gene Ankara'da bir kahveden ödünç alınan bir gaz lambasının zayıf ve titrek şavkında, ışıl ışıl parıldayan düşüncelerin aydınlattığı küççük salon... [W-GE39C2A-0362-2265]

(24) Uzun siyah saçlı, incecik gencecik kadın, "Bana abla de, küççük kız," diyor... [W-KA16B0A-0118-84]

(25) Sekiz'e tek tek babasının vurulduğu anı anlattırdı, ufacıık cıukken babasını gözleri önünde öldürten Kenan idi, ve Sekiz'e yıllar boyu o anı, o acıyı durmaksızın anlattırması, anlatması Kenan. [W-WI45F1D-4817-1645]

(26) Şindi köyün görücülüğünü yapıyo! Güccük oğlan, un pavlikasında çalışıyo. [W-GA16B3A-1009-840]

[-CIK] Biçimbiriminin diğer bir sonekleme görünümü de niceleyiciler üzerinden izlenebilmektedir. Niceleyici kodlamaları incelendiğinde ekin belirli bir niceleyicinin etkisini zayıflatma ya da güçlendirme gibi bir anlambilimsel işleve sahip olduğu gözlenmektedir. İşlevler genellikle sözcüğün çağrışımsal alanına göre şekillenmekte ve bağlama olumlu ya da olumsuz anlam ezgisi aktarılmaktadır⁵. Bağlamsal kullanımlar açısından biçimbiriminin büyük oranda taban sözcüğün çağrışımsal alanına paralel bir anlam ezgisi kurduğu gözlenmektedir. Ayrıca sıfatlarda olduğu gibi niceleyicilerde de ölçünlü dilden uzaklaşan yapılanmalara da rastlanmaktadır.

(27) Ürünü İzmir'e aktaran biricik seçenek ise demiryollarıydı. [W-FE05A1B-3470-892]

(28) Öğlen azıcık haşlanmış tavuk akşam bir elma yediklerim. [W-VI44F1D-4747-2135]

(29) Alternatif accık uzun bir yolu daha var deneyemediğim, onunla 4.6 ya da 4.7 dakika olabilir. [W-QI45E1C-5073-983]

⁵ Anlam ezgisi dilsel bir üretimde sözcüksel ve sözcük üstü düzeyde gizil olarak yer alan karmaşık tutumsal yapılarıdır. Bu tutumsal yapılar olumlu, olumsuz, yansız ya da bağlama göre şekillenebilen olasılık, kesinlik gibi duygu değerleriyle karşımıza çıkmaktadır (Stubbs, 2001).

[-CIK] biçimbiriminin adıl kodlamaları incelendiğinde oracık, kimsecik(ler) ve şuracık ögelerinin ön plana çıktığı gözlenmektedir. Bağımlı dizin görünümünde oracık yapısındaki tabanın yer kodlamasından uzaklaşp zaman kodlamasına yaklaştığı elde edilen önemli bir bulgu olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca adıl kodlamalarında ölçünlü dilden uzaklaşan kullanımlara da rastlanmaktadır.

(30) İnanılmaz bir şeydi bu duvarda yetişen ayçiçeği! Fotoğrafını çekmem yeterli görünmedi, hemen oracıkta bir çekim planı tasarladım. [W-IA16B3A-0300-1532]

(31) Biz kamyona öylesine bakarken, tavuklardan biri oracıkta yumurtlayıverdi. [W-UG37E1B-3049-759]

(32) ... Loreathan'ın fantastik dünyası, hesionka'nın defteri, sibelinsu, hepücüğü açıldı... [W-VI45F1D-4816-895]

Belirteç sınıfı vağlamında değişen uzanım görünümleri incelendiğinde biçimbirimin bir tabana eklenmesiyle oluşan yeni bir türetim alanıyla karşılaşılmakta ve ögelerin tamamında [-CIK] biçimbiriminin üzerine ayrılma durumu kodlaması gelmektedir.

(33) Gülüyor yalancıkta, barışmak isteyen bir çocuk gibi. [W-JA16B4A-1747-1159]

(34) "Beni kırmazsın değil mi?" O da şakacıktan, yüzünü asıyor, dudaklarını sarkıtıp, ağlamaklı bakıyor tam gözlerine. [W-PA16B1A-0917-825]

(35) ... sahnelerde dudaklarını mahsusçuktan kımıldatarak playback şiirler okur... [W-RD36E1B-2842-2125]

Sıfat kodlamalarında olduğu gibi sabit uzanıma sahip belirteç kodlamalarında da biçimbirimin büyük oranda içlemi daha baskın hale getirme, beğeni, güçlendirme gibi işlevleriyle karşılaşılmaktadır.

(36) Çok güzel bir şekerdi ama hemencecik bitiverdi. [W-VI19E1A-3999-802]

(37) Deniz Hanım sıcacık, gülümsedi. [W-NA16B4A-0431-1259]

[-CIK] biçimbiriminin daha sınırlı bir niceliksel görünüme sahip olsa da bağlaç, ilgeç ve ünlem sınıfından sözcüklerle de dizime girdiği gözlenmektedir. Veri setinde bağlaç olarak sonracığıma (f=46) ve yahutçuğuma (f=2); ilgeç olarak da kadcıcık (f=47); ünlem olarak ise ahacık (2) ögelerine rastlanmıştır.

(38) Bir kez oraya kendi isteğimle gitmişim, sonracığıma yanımdaki erkek nikâhlım... [W-JA16B3A-0999-2012]

(39) Eski kale, yahutçuğuma kâbe divan diye bilinmektedir. [W-EA14B1A-1615-14]

(40) Nerdeyse anlatırken bayılacak, "Ay fenalıklar geliyor bana çocuklar!.." Aman aman fenalıklar gelmesin anneanneciğim, ahacık yazdım, İzmirspor kazanacak. [W-FA16B1A-1920-9]

Yukarıda ayrıntılı olarak ele alınan ana sonuçlar dışında [-CIK] biçimbiriminin biçim-anlambilimsel işlevleri kapsamında diğer birtakım sonuçlara da ulaşmak mümkündür. Bunlar aşağıda yer almaktadır.

Bağımlı dizinler incelendiğinde biçimbirim bökük (f=8), Őimcük (f=6), emcik (f=1) gibi doğrudan ekleşme yoluyla değil de, ölçünlü dilden uzaklaşarak tabandaki biçimbirime dönüşme yoluyla da dizgeleştiği gözlenmektedir.

(41) Adamlar ve kadınlar sabahın erken saatlerinde araziye çıkıp akşama kadar bitki bökük fotoğrafı çekiyor (örnek toplamaları kesinlikle yasak, cezası binlerce Euro) akşam da yemekten sonra bilgisayarları başında tartışıp duruyorlardı. [W-VI45F1D-4788-1]

(42) Őimcük sen o güzel gözlerinizi dinlendirirken aha bu mektubu goltuğunuzun cebine bırakıyorum. [W-SI09C1A-0533-1]

[-CIK] biçimbiriminin dizgeselleşmesine ilişkin diğer biz gözlem ise bir Őeycik (15), bişeycik (1), bişicik (1) gibi bir niceleyicisiyle kurulan yapıların üzerine gelebilmesi üzerinedir.

(43) Ama Şimdi bir Őeycikler, kimsecikler yoktu bulanık birikintinin çevresinde. [W-MA16B3A-0457-1398]

(44) Adam arabasına bir Őey olacak diye korkuyor, ben de "Yek yea bişeycikler olmaz." havasındayım sürekli. [W-UI45F1D-4707-2373]

Biçimbirim ayrıca yer adları türetme konusunda da üretken olması elde edilen bulgular arasındadır.

(45) Ertesi gün ise hedefimiz Aydıncık'ın sarıkeçili yörükleriydi. [W-UI45F1D-4072-798]

(46) Ayancıklılar da Akgöl'e her geldiklerinde yeniden mutlu oluyorlardı. [W-MA16B3A-0379-2469]

(47) Kuzguncuk'ta oturan, okuldan tanıştığım bir arkadaşım gidecek, ertesi günkü sınavım için onun mikroskopu ve preparatlarıyla çalışacaktım. [W-JI09C1A-0558-963]

Veriseti incelendiğinde [-CIK] biçimbiriminin son olarak ikileme yapıları da kurabildiği gözlenmektedir. Veri setindeki bağımlı dizinler incelendiğinde hanım hanımcık (16), kargacık burgacık (7), ufacık tefecik (5), tadımcık tadımcık (1) ikileme yapıları buna örnek olarak gösterilebilir.

(48) Dikkatimi çekmesi herkes gibi "Bir İstanbul Masalı"na denk geliyor ve hafızamda nedense 1977 doğumlu bu genç kadın, hanım hanımcık, ağızdan kerpetenle laf alınabilen bir kız olarak yer etmiş. [W-SE36E1B-3294-1014]

(49) Kargacık burgacık el yazımı hemen tanıyorum. [W-EA16B4A-0097-1051]

(50) Öyle kendi kendine şarkı söyleyen, ufacık tefecik koca ağızlı bir ablaydı. [W-YI45F1C-5071-1049]

Sonuç olarak, bu çalışmada Türkçede küçültme kodlamasında yaygın olarak kullanılan [-CIK] biçimbiriminin biçimbilim-anlambilim arakesitindeki görünüşleri konu edilmiştir. Türkçe Ulusal Derlemi 3.0 aracılığıyla elde edilen 32.000 bağımlı dizin görünümü incelendiğinde söz konusu biçimbirimin adlar başta olmak üzere sıfat, belirteç, niceleyici gibi farklı sözcüksel sınıflarla dizgeselleştiği gözlenmektedir. Adlar üzerine eklenmesine ilişkin bulgular üzerinden biçimbirimin özellikle fen bilimleri ve sağlık bilimleri alanları kapsamında değerlendirilebilecek terimler oluşturmaya son derece yatkın olduğu söylenebilir. Ayrıca ad soneklemelerinde taban sözcükteki anlamsal değişim açısından sabit ve değişen uzanımlara rastlanmaktadır. Adların uzanımsal görünüşlerinde geniş bir yelpazeye yayılan anlamsal ulamlar tespit edilmekle birlikte biçimbirim ulama bağılı olarak farklı işlevler kazanmaktadır. Veritabanında sıfat kodlamaları incelendiğinde tıpkı adlarda olduğu gibi maddebaşı olma yetisine sahip değişen uzanımların yanı sıra fiziksel küçüklük bildirme, yaklaşıklık, az miktarda yoğunluk/azlık bildirme ve pekiştirme/kuvvetlendirme gibi kodlamalarla dilsel düzleme çıkan sabit uzanımlara rastlanmaktadır. Niceleyici kodlamaları açısından biçimbirim bir niceleyicinin etkisini zayıflatma ya da güçlendirme gibi bir anlambilimsel işleve sahiptir. İşlevler genellikle sözcüğün çağrışımsal alanına göre şekillenmekte ve bağlama olumlu ya da olumsuz anlam ezgisi aktarılmaktadır. [-CIK] biçimbiriminin diğer bir soneklenme koşulu da adılar üzerinde sağlanmaktadır. Bu görünüşlerde uzanımların biçimbirim aracılığıyla değiştirilebildiği gözlenmektedir. [-CIK] biçimbiriminin belirteçlerle kullanımı incelendiğinde tıpkı sıfat ve adlarda olduğu gibi değişen ve sabit uzanımlarla karşılaşılmaktadır. Sözcüksel sınıflar bağlamında, küçültme kodlamasının sınırlı bir niceliksel görünüme sahip olsa da bağlaç, ilgeç ve ünlem sınıfından sözcüklerle de dizime girdiği gözlenmektedir. Son olarak biçimbirimin bir niceleyicisiyle kurulan yapılarla dizgeselleşme, yer adları türetme, ikileme yapıları kurma gibi işlevlere sahip olduğu tespit edilmiştir.

Kaynaklar

- Aksan, Y., Aksan, M., Koltuksuz, A., Sezer, T., Mersinli, Ü., Demirhan, U. U., Yilmazer, H., Atasoy, G., Öz, S., Yıldız, İ. ve Kurtoğlu, Ö. (2012). *Construction of the Turkish National Corpus (TNC)*. Calzolari, N., Choukri, K., Declerck, T., Doğan, M. U., Maegaard, B., Miriani, J., Odijk, J. ve Piperidis, S. (Yay. haz.) içinde, *Proceedings of the Eight International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC 2012)*. İstanbul, Türkiye. <http://www.lrecconf.org/proceedings/lrec2012/papers.html>
- Banguoğlu, T. (1990). *Türkçenin grameri*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Crystal, D. (2008). *A Dictionary of linguistics and phonetics*. Basil Blackwell Ltd.
- Ediskun, H. (1999). *Türk dilbilgisi*. Remzi Kitabevi.
- Erkuş, A. (2009). *Davranış bilimleri için bilimsel araştırma süreci*. Seçkin Yayıncılık.

- Gorzycka, D. (2020). *Diminutive constructions in English*. Peter Lang.
- Gökçe, O. (2006). *İçerik analizi kuramsal ve pratik bilgiler*. Siyasal Kitabevi.
- Göksel, A. ve Kerslake, C. (2005). *Turkish: a comprehensive grammar*. Routledge.
- Göksel, A. ve Kerslake, C. (2011). *Turkish: an essential grammar*. Routledge.
- Hengirmen, M. (2006). *Türkçe temel dilbilgisi*. Engin Yayınevi.
- İmer, K. vd. (2011). *Dilbilim sözlüğü*. Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Ketrez, F. N. (2012). *A student grammar of Turkish*. Cambridge University Press.
- Korkmaz, Z. (2007). *Grammer terimleri sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kornfilt, J. (1997). *Turkish*. Routledge.
- Sarı, İ. (2020). *Türkçede küçültme*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Schneider, K. P. (2003). *Diminutives in English*. Max Niemeyer Verlag.
- Strang, B. (1968). *Modern English structure*. Edward Arnold.
- Stubbs, M. (2001b). *Words and phrases corpus studies of lexical semantics*. Blackwell.
- Vardar, B. (2002). *Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü*. Multilingual Yayınları.
- Tavşancıl, E.ve Aslan A.E. (2001). *İçerik analizi ve uygulama örnekleri*. Epsilon Yayınevi.